

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziesiąta izba)

z dnia 12 marca 2026 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Polityka społeczna – Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy – Dyrektywa 2000/78/WE – Zakaz dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność – Artykuł 2 ust. 2 – Prawo nauczycielki z niepełnosprawnością do przeniesienia do pracy w określonej strefie terytorialnej – Artykuł 5 – Racjonalne usprawnienia dla osób z niepełnosprawnością – Pierwszeństwo dla mobilności w obrębie tej samej strefy terytorialnej w stosunku do mobilności między różnymi strefami terytorialnymi

W sprawie C-597/24 [Zirvatta]ⁱ

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Corte suprema di cassazione (najwyższy sąd kasacyjny, Włochy) postanowieniem z dnia 10 września 2024 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 16 września 2024 r., w postępowaniu:

C.M.

przeciwko

Ministero dell’Istruzione e del Merito,

przy udziale:

Ufficio Scolastico Regionale per la Lombardia,

Ambito Territoriale di Mantova,

Ufficio Scolastico Regionale per la Calabria,

TRYBUNAŁ (dziesiąta izba),

w składzie: M.L. Arastey Sahún (sprawozdawczyni), prezeska piątej izby, pełniąca obowiązki prezesa dziesiątej izby, E. Regan i D. Gratsias, sędziowie,

rzecznik generalny: A. Rantos,

sekretarz: A. Calot Escobar,

* Język postępowania: włoski.

ⁱ Niniejszej sprawie została nadana fikcyjna nazwa. Nie odpowiada ona rzeczywistej nazwie ani rzeczywistemu nazwisku żadnej ze stron postępowania.

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu rządu włoskiego – S. Fiorentino, w charakterze pełnomocnika, którego wspierały D. D’Alberti, avvocato dello Stato, i M.T. Lubrano Lobianco, procuratore dello Stato,
- w imieniu Komisji Europejskiej – D. Recchia i E. Schmidt, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 2 ust. 2 lit. b) ppkt (i) i art. 5 dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2000, L 303, s. 16).
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu pomiędzy C.M., nauczycielką z niepełnosprawnością, a Ministero dell’Istruzione e del Merito (ministerstwem edukacji i osiągnięć, Włochy) w przedmiocie wniosku C.M. o przeniesienie do pracy w prowincji innej niż prowincja, w której wykonuje swoje obowiązki.

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe

- 3 Artykuł 1 Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych, zawartej w Nowym Jorku w dniu 13 grudnia 2006 r. i zatwierdzonej w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2010/48/WE z dnia 26 listopada 2009 r. (Dz.U. 2010, L 23, s. 35, zwanej dalej „konwencją ONZ”), stanowi:

„Celem niniejszej konwencji jest wspieranie i ochrona wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz zapewnienie trwałego i równego korzystania z nich przez wszystkie osoby niepełnosprawne oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności.

Do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub sensoryczną, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełne i skuteczne uczestnictwo w życiu społecznym, na równych zasadach z innymi osobami”.

- 4 Artykuł 2 tej konwencji jest sformułowany następująco:

„Do celów niniejszej konwencji:

[...]

»Dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność« oznacza jakiegokolwiek różnicowanie, wykluczanie lub ograniczanie ze względu na niepełnosprawność, którego celem lub skutkiem jest naruszenie lub zniweczenie uznania wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności, korzystania z nich lub ich wykonywania na równych zasadach z innymi osobami, w dziedzinie polityki, gospodarki, społecznej, kulturalnej, obywatelskiej lub w jakiegokolwiek innej. Obejmuje to wszelkie przejawy dyskryminacji, w tym odmowę racjonalnego usprawnienia.

»Racjonalne usprawnienie« oznacza konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania, nienakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami.

[...]

5 Artykuł 5 omawianej konwencji przewiduje:

„1. Państwa Strony uznają, że wszyscy ludzie są równi wobec prawa i są uprawnieni, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, do jednakowej ochrony prawnej i jednakowych korzyści wynikających z prawa.

[...]

4. Za dyskryminację w rozumieniu niniejszej konwencji nie są uważane szczególne środki, które są niezbędne celem przyspieszenia osiągnięcia lub zagwarantowania faktycznej równości osób niepełnosprawnych”.

6 Zgodnie z art. 27 ust. 1 lit. g) omawianej konwencji:

„Państwa Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do pracy, na równych zasadach z innymi osobami; obejmuje to prawo do możliwości pozyskiwania środków na życie poprzez pracę swobodnie wybraną lub przyjętą na rynku pracy oraz w otwartym, integracyjnym i dostępnym dla osób niepełnosprawnych środowisku pracy. Państwa Strony chronią i wspierają realizację prawa do pracy, również tych osób, które w okresie zatrudnienia utraciły pełną sprawność, poprzez podjęcie odpowiednich kroków, w tym na drodze ustawodawczej, między innymi w celu:

[...]

g) zatrudniania osób niepełnosprawnych w sektorze publicznym”.

Prawo Unii

7 Motywy 16, 20 i 21 dyrektywy 2000/78 mają następujące brzmienie:

„(16) Przyjęcie środków uwzględniających potrzeby osób niepełnosprawnych w miejscu pracy jest najważniejszym czynnikiem w walce z dyskryminacją osób niepełnosprawnych.

[...]

- (20) Należy przyjąć właściwe, to znaczy skuteczne i praktyczne środki w celu przystosowania miejsca pracy z uwzględnieniem niepełnosprawności, na przykład przystosowując pomieszczenia lub wyposażenie, czas pracy, podział zadań lub ofertę kształceniową lub integracyjną.
- (21) Aby ustalić, czy przyjęcie danych środków wiąże się z koniecznością nieproporcjonalnie wysokiego obciążenia, należy uwzględnić w szczególności związane z tym koszty finansowe i inne, rozmiar organizacji lub środki finansowe, którymi dysponują przedsiębiorstwa oraz możliwość pozyskania środków publicznych lub jakiegokolwiek innej pomocy”.
- 8 Artykuł 1 tej dyrektywy, zatytułowany „Cel”, stanowi:
- „Celem niniejszej dyrektywy jest wyznaczenie ogólnych ram dla walki z dyskryminacją ze względu na religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną w odniesieniu do zatrudnienia i pracy, w celu realizacji w państwach członkowskich zasady równego traktowania”.
- 9 Artykuł 2 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Pojęcie dyskryminacji”, stanowi:
- „1. Do celów niniejszej dyrektywy »zasada równego traktowania« oznacza brak jakichkolwiek form bezpośredniej lub pośredniej dyskryminacji z przyczyn określonych w art. 1.
2. Do celów ust. 1:
- a) dyskryminacja bezpośrednia występuje w przypadku, gdy osobę traktuje się mniej przychylnie niż traktuje się, traktowano lub traktowano by inną osobę w porównywalnej sytuacji, z jakiegokolwiek przyczyny wymienionej w art. 1;
- b) dyskryminacja pośrednia występuje w przypadku, gdy przepis, kryterium lub pozornie neutralna praktyka może doprowadzić do szczególnej niekorzystnej sytuacji dla osób danej religii lub przekonań, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej, w stosunku do innych osób, chyba że:
- i) taki przepis, kryterium lub praktyka jest obiektywnie uzasadniona zgodnym z prawem celem, a środki mające służyć osiągnięciu tego celu są właściwe i konieczne, [...]
- [...]
5. Niniejsza dyrektywa nie narusza środków przewidzianych przepisami krajowymi, które w społeczeństwie demokratycznym są niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, utrzymania porządku i zapobiegania działaniom podlegającym sankcjom karnym, ochrony zdrowia i ochrony praw i wolności innych osób”.
- 10 Artykuł 3 omawianej dyrektywy, zatytułowany „Zakres”, stanowi w ust. 1 lit. a) i c):
- „W granicach kompetencji Wspólnoty [Europejskiej], niniejszą dyrektywę stosuje się do wszystkich osób, zarówno sektora publicznego jak i prywatnego, włącznie z instytucjami publicznymi, w odniesieniu do:
- a) warunków dostępu do zatrudnienia lub pracy na własny rachunek, w tym również kryteriów selekcji i warunków rekrutacji, niezależnie od dziedziny działalności i na wszystkich szczeblach hierarchii zawodowej, również w odniesieniu do awansu zawodowego;

[...]

c) warunków zatrudnienia i pracy, łącznie z warunkami zwalniania i wynagradzania”.

- 11 Artykuł 5 dyrektywy 2000/78, zatytułowany „Racjonalne usprawnienia dla osób niepełnosprawnych”, stanowi:

„W celu zagwarantowania przestrzegania zasady równego traktowania osób niepełnosprawnych, przewiduje się wprowadzenie racjonalnych usprawnień. Oznacza to, że pracodawca podejmuje właściwe środki, z uwzględnieniem potrzeb konkretnej sytuacji, aby umożliwić osobie niepełnosprawnej dostęp do pracy, wykonywanie jej lub rozwój zawodowy bądź kształcenie, o ile środki te nie nakładają na pracodawcę nieproporcjonalnie wysokich obciążeń. Obciążenia te nie są nieproporcjonalne, jeżeli są w wystarczającym stopniu rekompensowane ze środków istniejących w ramach polityki prowadzonej przez dane państwo członkowskie na rzecz osób niepełnosprawnych”.

- 12 Zgodnie z art. 7 tej dyrektywy, zatytułowanym „Działanie pozytywne”:

„1. W celu zapewnienia całkowitej równości w życiu zawodowym zasada równości traktowania nie stanowi przeszkody dla utrzymywania lub przyjmowania przez państwo członkowskie szczególnych środków mających zapobiegać lub wyrównywać niedogodności, u podstaw których leży jedna z przyczyn określonych w art. 1.

2. W odniesieniu do osób niepełnosprawnych, zasada równego traktowania nie stanowi przeszkody dla prawa państw członkowskich do utrzymywania lub przyjmowania przepisów dotyczących ochrony zdrowia i bezpieczeństwa w miejscu pracy, ani środków mających na celu stworzenie lub utrzymanie przepisów bądź ułatwień w celu ochrony lub wspierania integracji w środowisku pracy”.

Prawo włoskie

Ustawa nr 104/1992

- 13 Zgodnie z art. 21 legge n. 104 – Legge-quadro per l’assistenza, l’integrazione sociale e i diritti delle persone handicappate (ustawy nr 104 – ustawy ramowej o pomocy, integracji społecznej i prawach osób z niepełnosprawnością) z dnia 5 lutego 1992 r. (GURI nr 39 z dnia 17 lutego 1992 r., dodatek zwyczajny nr 30, zwanej dalej „ustawą nr 104/1992”):

„1. Osoba z niepełnosprawnością, której stopień niepełnosprawności jest większy niż dwie trzecie lub która jest dotknięta niepełnosprawnością wymienioną w pierwszej, drugiej i trzeciej kategorii tabeli A załączonej do [legge n. 648 – Riordinamento delle disposizioni sulle pensioni di guerra (ustawy nr 648 o reorganizacji przepisów dotyczących emerytur wojennych) z dnia 10 sierpnia 1950 r. (GURI nr 200 z dnia 1 września 1950 r.)] i która została zatrudniona przez organy publiczne w drodze konkursu lub w inny sposób, ma prawo pierwszeństwa wyboru spośród dostępnych stanowisk.

2. Osobom, o których mowa w ust. 1, przysługuje pierwszeństwo przy przeniesieniu na inne stanowisko na własny wniosek”.

14 Artykuł 33 ust. 6 tej ustawy stanowi:

„Osoba pełnoletnia z poważnym stopniem niepełnosprawności może, alternatywnie, skorzystać z urlopu, o którym mowa w ust. 2 i 3, ma prawo wyboru, o ile to możliwe, miejsca pracy najbliższego jej miejsca zamieszkania i nie może zostać przeniesiona do innego miejsca wykonywania pracy bez swojej zgody”.

Dekret ustawodawczy nr 297

15 Artykuł 465 ust. 1 decreto legislativo n. 297 – Approvazione del testo unico delle disposizioni legislative vigenti in materia di istruzione, relative alle scuole di ogni ordine e grado (dekretu ustawodawczego nr 297 zatwierdzającego tekst jednolity przepisów prawnych obowiązujących w zakresie szkolnictwa w odniesieniu do szkół wszystkich typów i poziomów) z dnia 16 kwietnia 1994 r. (GURI nr 115 z dnia 19 maja 1994 r., dodatek zwyczajny nr 79, zwanego dalej „dekretom ustawodawczym nr 297”) stanowi:

„Do czasu wykonania przepisów art. 470 ust. 1 wnioski o przeniesienie w ramach tej samej prowincji są rozpatrywane przed wnioskami o przeniesienie pochodzącymi z innej prowincji”.

16 Artykuł 470 tego dekretu jest sformułowany następująco:

„1. Szczególne porozumienia zawarte między organizacjami związkowymi a [Ministero dell’Istruzione, dell’Università e della Ricerca (ministerstwem edukacji, szkolnictwa wyższego i badań naukowych, Włochy)] określają harmonogram i zasady pozwalające na zrównanie mobilności zawodowej (zmiana dyscypliny nauczania lub stopnia systemu edukacyjnego) i mobilności terytorialnej, a także na rezygnację z podziału na stanowiska zastrzeżone dla mobilności między prowincjami i na stanowiska zastrzeżone dla nauczycieli mianowanych, tak aby ci ostatni wykonywali pracę na pozostałych stanowiskach, które pozostają nieobsadzone i są dostępne po zakończeniu działań dotyczących mobilności zawodowej i terytorialnej w trakcie każdego roku szkolnego.

2. W porozumieniach, o których mowa w ust. 1, określa się również kolejność pierwszeństwa między różnymi działaniami w zakresie mobilności, kryteria i sposoby sporządzania odpowiednich wykazów, a także kryteria sfinalizowania zmian dyscypliny nauczania i stopnia systemu edukacyjnego w odniesieniu do obsadzania stanowisk, o którym mowa w art. 479, przy czym zmiany na stanowiskach wspierających podlegają wymogowi posiadania odpowiedniej specjalizacji. Wymogu stażu pracy nie bierze się pod uwagę w przypadku zmian stopnia systemu edukacyjnego przewidzianych w niniejszym artykule”.

17 Artykuł 601 wspomnianego dekretu stanowi:

„1. Artykuły 21 i 33 [ustawy nr 104/1992] mają zastosowanie do pracowników, których dotyczy niniejszy tekst jednolity.

2. [Wspomniane] przepisy przyznają prawo pierwszeństwa w zakresie mianowania, rekrutacji w charakterze personelu niemianowanego i mobilności”.

Dekret ustawodawczy nr 216

- 18 Artykuł 3 ust. 3bis decreto legislativo n. 216 – Attuazione della direttiva 2000/78/CE per la parità di trattamento in materia di occupazione e di condizioni di lavoro e della direttiva n. 2014/54/UE relativa alle misure intese ad agevolare l'esercizio dei diritti conferiti ai lavoratori nel quadro della libera circolazione dei lavoratori (dekretu ustawodawczego nr 216 wdrażającego dyrektywę 2000/78/WE w sprawie równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy oraz dyrektywę 2014/54/UE w sprawie środków ułatwiających korzystanie z praw przyznanych pracownikom w kontekście swobodnego przepływu pracowników) z dnia 9 lipca 2003 r. (GURI nr 187 z dnia 13 sierpnia 2003 r.), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym, przewiduje:

„W celu zapewnienia przestrzegania zasady równego traktowania osób z niepełnosprawnością pracodawcy sektora publicznego i prywatnego są zobowiązani do wprowadzania racjonalnych usprawnień określonych w [konwencji ONZ], ratyfikowanej na mocy [legge n. 18 – Ratifica ed esecuzione della Convenzione delle Nazioni Unite sui diritti delle personnes con disabilità, con Protocollo opzionale, fatta a New York il 13 dicembre 2006 e istituzione dell'Osservatorio nazionale sulla condizione delle persone con disabilità (ustawy nr 18 w sprawie ratyfikacji i wdrożenia Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych, wraz z protokołem fakultatywnym do niej, sporządzonych w Nowym Jorku w dniu 13 grudnia 2006 r. i w sprawie ustanowienia krajowego obserwatorium ds. osób z niepełnosprawnością) z dnia 3 marca 2009 r. (GURI nr 61 z dnia 14 marca 2009 r.)] w celu zapewnienia pełnej równości osób z niepełnosprawnością z innymi pracownikami. Pracodawcy publiczni muszą zapewnić wdrożenie niniejszego ustępu bez nowych lub wyższych obciążeń dla finansów publicznych oraz przy wykorzystaniu zasobów ludzkich, finansowych i materialnych dostępnych na mocy obowiązującego prawodawstwa”.

Krajowy układ zbiorowy pracowników sektora szkolnictwa na czteroletni okres regulacyjny 2006–2009 i dwuletni okres gospodarczy 2006–2007

- 19 Zgodnie z art. 10 ust. 1 contratto collettivo nazionale di lavoro relativo al personale del Comparto scuola per il quadriennio normativo 2006–2009 e biennio economico 2006–2007 (krajowego układu zbiorowego pracowników sektora szkolnictwa na czteroletni okres regulacyjny 2006–2009 i dwuletni okres gospodarczy 2006–2007) z dnia 27 listopada 2007 r.:

„Kryteria i zasady wdrażania mobilności terytorialnej pracowników objętych niniejszym układem są określane w ramach uzupełniających krajowych rokowań zbiorowych [...]”.

CCNI

- 20 Artykuł 6 ust. 2 contratto collettivo nazionale integrativo concernente la mobilità del personale docente, educativo ed A.T.A. l'a.s. 2017/2018 (dodatkowego krajowego układu zbiorowego dotyczącego mobilności pracowników dydaktycznych, edukacyjnych, pomocniczych, technicznych i administracyjnych w szkołach na rok szkolny 2017/2018) z dnia 11 kwietnia 2017 r. (zwanego dalej „CCNI”) stanowi:

„Mobilność w ramach tej samej prowincji ma pierwszeństwo przed mobilnością między różnymi prowincjami [...]”.

21 Artykuł 13 ust. 1 CCNI przewiduje:

„1. System pierwszeństwa

Priorytety określone w niniejszym artykule są systematycznie pogrupowane według kategorii i są uwzględniane, zgodnie z następującą kolejnością priorytetów, w działaniach w zakresie mobilności wyłącznie terytorialnej, do których mają one zastosowanie, z wyjątkiem tylko pkt I, który ma również zastosowanie do działań w zakresie mobilności zawodowej. [...]

I) Niepełnosprawność i poważne problemy zdrowotne

W działaniach w zakresie mobilności terytorialnej i zawodowej, bez względu na prowincję pochodzenia zainteresowanego, przyznaje się absolutne pierwszeństwo wszystkim członkom personelu dydaktycznego, którzy według kolejności znajdują się w jednej z następujących sytuacji:

1) niewidomy personel nauczycielski [...]

2) personel leczony hemodializami [...].

Nauczyciel ma pierwszeństwo przed wszystkimi wskazanymi preferencjami szkolnymi i preferencjami w celu mianowania w strefie.

[...]

III) Personel z niepełnosprawnością i personel wymagający specjalnej i ciągłej opieki

W ramach procedur przeniesienia pierwszeństwo przyznaje się, w kolejności, personelowi szkolnemu znajdującemu się w następujących sytuacjach:

osoby z niepełnosprawnością, o których mowa w art. 21 [ustawy nr 104/1992], do którego odsyła art. 601 [dekretu ustawodawczego nr 297], których stopień niepełnosprawności przekracza dwie trzecie lub które wykazują niezdolność do pracy wpisaną do kategorii pierwszej, drugiej i trzeciej tabeli A załączonej do [ustawy nr 648 o reorganizacji przepisów dotyczących emerytur wojennych] [...]

[...].

Pracownicy, o których mowa w pkt III ppkt 1, [...] mogą powoływać się na to pierwszeństwo w prowincji swojej gminy zamieszkania i wyłącznie w odniesieniu do tej prowincji, pod warunkiem że wyrazili preferencję co do jednej lub kilku placówek oświatowych położonych w tej gminie lub wyznaczyli okręg odpowiadający tej gminie lub jej części, jeżeli zamierzają ubiegać się o stanowisko w placówkach edukacyjnych innych gmin lub innych okręgów lub prowincji. [...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

22 C.M., która jest osobą z niepełnosprawnością, od 2016 r. jest nauczycielką mianowaną. Wykonuje ona swoje obowiązki w Ostiglii, która znajduje się w prowincji Mantua (Włochy).

- 23 W dniu 31 października 2017 r., w następstwie ekspertyzy lekarskiej, komisja lekarska właściwa w sprawach niepełnosprawności stwierdziła, że C.M. cierpi na niepełnosprawność powodującą trwałe zmniejszenie jej zdolności do pracy o 70 %.
- 24 W ramach krajowego programu mobilności na rok szkolny 2018/2019 zorganizowanego przez ministerstwo edukacji, szkolnictwa wyższego i badań naukowych C.M. zwróciła się o przeniesienie jej do prowincji Catanzaro (Włochy), powołując się na pierwszeństwo przyznane na podstawie art. 21 ustawy nr 104/1992 osobom z niepełnosprawnością, których stopień niepełnosprawności przekracza dwie trzecie.
- 25 Ten złożony przez C.M. wniosek o przeniesienie został oddalony ze względu na brak wystarczającej liczby stanowisk w tej prowincji, ponieważ wolne stanowiska zostały przydzielone w ramach przeniesienia w ramach tej prowincji.
- 26 C.M. wniosła do Tribunale di Mantova (sądu w Mantui, Włochy) skargę na decyzję o oddaleniu jej wniosku o przeniesienie, w której zażądała stwierdzenia jej prawa do przeniesienia do prowincji Catanzaro. Skarga ta została oddalona.
- 27 C.M. wniosła apelację od wyroku tego sądu do Corte d'appello di Brescia (sądu apelacyjnego w Brescii, Włochy), który oddalił ją ze względu na to, że przewidziane w art. 13 CCNI pierwszeństwo dla osób z niepełnosprawnością w zakresie przeniesienia ma zastosowanie wyłącznie w ramach procedur mobilności w ramach tej samej prowincji. Tym samym wnioski o przeniesienie między prowincjami mogą być rozpatrywane dopiero po rozpatrzeniu wniosków o przeniesienie w ramach prowincji. Jedynie nauczyciele niewidomi lub leczeni hemodializami korzystają z tak zwanego „bezwzględnego” pierwszeństwa przeniesienia w ramach tej samej prowincji lub między prowincjami.
- 28 C.M. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Corte d'appello di Brescia (sądu apelacyjnego w Brescii) do Corte suprema di cassazione (sądu kasacyjnego, Włochy), który jest sądem odsyłającym.
- 29 Przed tym sądem C.M. podnosi, że system mobilności pracowników szkół publicznych, zgodnie z którym wnioski o przeniesienie między prowincjami mogą być rozpatrywane dopiero po rozpatrzeniu wniosków o przeniesienie w ramach prowincji, stanowi przeszkodę dla skuteczności ochrony, z której korzystałaby każda osoba z niepełnosprawnością, której stopień niezdolności do pracy przekracza dwie trzecie na podstawie art. 21 ustawy nr 104/1992. Zauważa ona, że taka osoba może ubiegać się jedynie o stanowiska, które pozostały wolne w pożądaney prowincji. Ze względu na tę kolejność etapów procesu mobilności w ramach prowincji i między prowincjami, gdy rozpatrywane są wnioski o przeniesienie między prowincjami, stanowiska możliwe do obsadzenia pierwotnie mogły już zostać obsadzone na podstawie wniosków o przeniesienie w ramach prowincji złożonych przez nauczycieli, którzy nie mają niepełnosprawności, w ten sposób pozbawiając skuteczności pierwszeństwo przyznane nauczycielom objętym tym art. 21. Skarżąca w postępowaniu głównym uważa zatem, że podobnie jak nauczyciele niewidomi lub leczeni hemodializami, powinna ona, jako osoba z niepełnosprawnością, uznana za taką na podstawie owego art. 21, móc korzystać z bezwzględnego pierwszeństwa w zakresie mobilności.
- 30 Ministerstwo ds. edukacji i osiągnięć wnosi natomiast o oddalenie skargi kasacyjnej ze względu na to, że prawo C.M. do przeniesienia jest uzależnione od dostępności stanowisk do obsadzenia w pożądaney prowincji. W niniejszej sprawie, chociaż C.M. przyznano pierwszeństwo na podstawie art. 21 ust. 2 ustawy nr 104/1992, jej wniosek o przeniesienie nie mógł zostać uwzględniony ze względu na brak wolnych stanowisk w pożądaney prowincji.

- 31 Sąd odsyłający przypomina, że ów art. 21 ust. 2 przewiduje, iż nauczyciele z niepełnosprawnością, których stopień niezdolności do pracy przekracza dwie trzecie, mają pierwszeństwo w zakresie mobilności oraz że przepis ten stanowi część systemu mającego zastosowanie do mobilności terytorialnej, którego art. 465 ust. 1 dekretu ustawodawczego nr 297 w związku z art. 6 ust. 2 CCNI przewiduje, że wnioski nauczycieli o przeniesienie w obrębie tej samej prowincji są rozpatrywane w pierwszej kolejności w stosunku do wniosków o przeniesienie między prowincjami.
- 32 Tymczasem to pierwszeństwo przyznane mobilności w ramach prowincji, które zdaniem tego sądu pozwala na jak najlepsze zarządzanie skomplikowanymi działaniami w zakresie mobilności pracowników na całym terytorium krajowym, aby rozpoczęcie roku szkolnego odbyło się w należytych warunkach, może stawiać w mniej korzystnej sytuacji nauczycieli, o których mowa w art. 21 ustawy nr 104/1992, w porównaniu z innymi nauczycielami, biorąc pod uwagę stopniową redukcję stanowisk dostępnych w szkolnictwie. W konsekwencji wspomniany sąd uważa za konieczne zwrócenie się do Trybunału z pytaniem o zgodność art. 465 ust. 1 dekretu ustawodawczego nr 297 w związku z art. 6 ust. 2 CCNI z prawem Unii.
- 33 W tych okolicznościach Corte suprema di cassazione (sąd kasacyjny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 5 dyrektywy [2000/78], zatytułowany »Racjonalne usprawnienia dla osób niepełnosprawnych«, należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniom krajowym, takim jak uregulowanie włoskie zawarte w [CCNI], które na podstawie [swego] art. 6 ust. 2 w związku [ze swoim] art. 13 ust. 1 przyznają pierwszeństwo przewidziane w art. 13 ust. 1 pkt III ppkt 1 pracownikom z niepełnosprawnością szkół, o których mowa w art. 21 ustawy nr 104/1992, do którego odsyła art. 601 [dekretu ustawodawczego nr 297], przewidując pierwszeństwo przeniesienia na inne stanowisko pracy w ramach prowincji przed przeniesieniem między prowincjami?
- 2) Czy w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. b) ppkt (i) dyrektywy 2000/78 szczególnie niekorzystna sytuacja, w jakiej wspomniane wyżej przepisy krajowe mogą stawiać nauczycieli z niepełnosprawnością, których stopień niepełnosprawności jest większy niż dwie trzecie, jest obiektywnie uzasadniona zasługującym na ochronę celem, jakim jest zapewnienie przeprowadzenia przed rozpoczęciem roku szkolnego bardzo złożonych działań w kontekście mobilności terytorialnej, obejmujących całe terytorium kraju, a także, czy środki zastosowane do osiągnięcia tego celu są odpowiednie i nie wykraczają poza to, co jest konieczne do osiągnięcia celu realizowanego przez przepisy prawne i postanowienia umowne? Czy też, przeciwnie, rzeczony przepisy prawne powodują dyskryminację wspomnianych nauczycieli, co w rzeczywistości prowadzi do unieważnienia pierwszeństwa przyznanego w procedurach przeniesienia ze względu na to, że dotyczy ono wyłącznie przeniesienia w ramach prowincji, nie zaś przeniesienia między prowincjami, a zatem nie ma charakteru bezwzględnego (jak przewidziano w odniesieniu do innych kategorii osób z niepełnosprawnością)?”.

W przedmiocie właściwości Trybunału i dopuszczalności pytań prejudycjalnych

- 34 Rząd włoski utrzymuje, że Trybunał nie jest właściwy do badania przedstawionych pytań, ponieważ dotyczą one oceny zgodności z dyrektywą 2000/78 postanowień układu zbiorowego pracy, a mianowicie art. 6 i 13 CCNI, a nie przepisów aktu ustawodawczego lub wykonawczego.

- 35 Rząd ten dodaje, że art. 64 decreto legislativo n. 165 – Norme generali sull’ordinamento del lavoro alle dipendenze delle amministrazioni pubbliche (dekretu ustawodawczego nr 165 ustanawiającego przepisy ogólne w zakresie organizacji pracy w administracji publicznej) z dnia 30 marca 2001 r. (GURI nr 106 z dnia 9 maja 2001 r.) przewiduje kierowanie pytań dotyczących skuteczności, ważności czy wykładni układu zbiorowego do Agenzia per la rappresentanza negoziale delle pubbliche amministrazioni (ARAN) (agencji reprezentującej organy administracji publicznej w zakresie rokowań, Włochy).
- 36 W każdym razie, nawet gdyby Trybunał przyjął, że dyrektywę 2000/78 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie art. 6 i 13 CCNI, sąd odsyłający byłby zobowiązany do zastosowania art. 465 dekretu ustawodawczego nr 297, który przewiduje, że wnioski o przeniesienie w ramach tej samej prowincji są rozpatrywane przed wnioskami o przeniesienie z innej prowincji, w związku z czym pytanie to jest pozbawione znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym.
- 37 W tym względzie należy przypomnieć, że system współpracy ustanowiony w art. 267 TFUE opiera się na rozdziale kompetencji pomiędzy sądami krajowymi a Trybunałem. W ramach postępowania wszczętego na podstawie tego art. 267 wykładnia przepisów prawa krajowego należy do sądów państw członkowskich, a nie do Trybunału; do tego ostatniego nie należy zatem orzekanie w przedmiocie zgodności norm prawa krajowego z postanowieniami prawa Unii. Natomiast zadaniem Trybunału jest dostarczenie sądowi krajowemu wszystkich elementów wykładni prawa Unii, które mogą mu być pomocne w dokonaniu oceny zgodności norm prawa krajowego z uregulowaniami Unii (wyrok z dnia 18 listopada 2020 r., Syndicat CFTC, C-463/19, EU:C:2020:932, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 38 O ile formalnie poprzez swoje pytania prejudycjalne, rozpatrywane w świetle uzasadnienia postanowienia odsyłającego, sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o wydanie orzeczenia w przedmiocie zgodności przepisów prawa krajowego z prawem Unii, o tyle Trybunał może udzielić użytecznej odpowiedzi na owe pytania poprzez dostarczenie temu sądowi elementów wykładni prawa Unii, które pozwolą mu na samodzielne orzeczenie o zgodności prawa krajowego z prawem Unii. W konsekwencji, jeżeli pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia (zob. podobnie wyrok z dnia 18 listopada 2020 r., Syndicat CFTC, C-463/19, EU:C:2020:932, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 39 W tym względzie należy przypomnieć, że pytania dotyczące wykładni prawa Unii, z którymi zwrócił się sąd krajowy na gruncie stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny, przy czym prawidłowość tych ustaleń nie podlega ocenie Trybunału, korzystają z domniemania, iż mają one znaczenie dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie pytania prejudycjalnego, z którym zwrócił się sąd krajowy, jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wniesiono, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem postępowania głównego, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na postawione mu pytania [wyrok z dnia 18 grudnia 2025 r., Tenergie (Wniosek o umorzenie należności celnych przywozowych), C-259/24, EU:C:2025:1013, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 40 W niniejszej sprawie postawione pytania dotyczą wykładni zasady równego traktowania gwarantowanej przez dyrektywę 2000/78, jej art. 5, który dotyczy „racjonalnych usprawnień dla osób niepełnosprawnych”, a także art. 2 ust. 2 lit. b) ppkt (i) tej dyrektywy, który dotyczy powodów mogących uzasadniać odmienne traktowanie.

- 41 Ponadto należy stwierdzić, że postanowienie odsyłające przedstawia w wystarczający sposób ramy faktyczne i prawne, w które wpisują się zadane pytania, a także powody, dla których sąd odsyłający powziął wątpliwości co do zgodności uregulowań krajowych rozpatrywanych w postępowaniu głównym z prawem Unii. Nie wydaje się wobec tego, aby pytania te nie miały żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem postępowania głównego ani by dotyczyły problemu hipotetycznego.
- 42 Wynika z tego, że Trybunał jest właściwy do udzielenia odpowiedzi na pytania prejudycjalne i że pytania te są dopuszczalne.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 43 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 5 dyrektywy 2000/78 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniom krajowym ustanawiającym system mobilności zawodowej i terytorialnej, który przyznaje pierwszeństwo w zakresie mobilności niektórym nauczycielom z niepełnosprawnością poprzez przyznanie pierwszeństwa działaniom w zakresie mobilności w ramach prowincji nad działaniami w zakresie mobilności między prowincjami.
- 44 Na wstępie należy przypomnieć, że zarówno z tytułu i preambuły, jak i z treści i celu tej dyrektywy wynika, że zmierza ona do ustanowienia ogólnych warunków ramowych celem zapewnienia każdej osobie równego traktowania „w zakresie zatrudnienia i pracy”, oferując jej skuteczną ochronę przed dyskryminacją ze względu na jedną z przyczyn określonych w art. 1, wśród których znajduje się niepełnosprawność (wyrok z dnia 11 września 2025 r., Bervidi, C-38/24, EU:C:2025:690, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 45 Zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. a) i c) omawianej dyrektywy w granicach kompetencji Unii Europejskiej dyrektywa ta ma zastosowanie do wszystkich osób, zarówno sektora publicznego, jak i prywatnego, włącznie z instytucjami publicznymi, w odniesieniu do warunków dostępu do zatrudnienia oraz warunków zatrudnienia i pracy (wyrok z dnia 11 września 2025 r., Bervidi, C-38/24, EU:C:2025:690, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 46 W niniejszej sprawie należy zbadać, czy uregulowania krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym, które przewidują pierwszeństwo w zakresie mobilności na rzecz niektórych nauczycieli z niepełnosprawnością, wprowadzają racjonalne usprawnienia w rozumieniu art. 5 tej dyrektywy.
- 47 Zgodnie z tym przepisem, w celu zagwarantowania przestrzegania zasady równego traktowania osób z niepełnosprawnością przewiduje się wprowadzenie racjonalnych usprawnień, co oznacza, że pracodawca podejmuje właściwe środki, z uwzględnieniem potrzeb konkretnej sytuacji, aby umożliwić osobie z niepełnosprawnością dostęp do pracy, wykonywanie jej lub rozwój zawodowy bądź kształcenie, o ile środki te nie nakładają na pracodawcę nieproporcjonalnie wysokich obciążeń. Obciążenia te nie są nieproporcjonalne, jeżeli są w wystarczającym stopniu rekompensowane ze środków istniejących w ramach polityki prowadzonej przez dane państwo członkowskie na rzecz osób z niepełnosprawnością.

- 48 Z art. 5 dyrektywy 2000/78 rozpatrywanego w świetle motywu 20 tej dyrektywy wynika, że właściwe środki w rozumieniu tego art. 5 oznaczają skuteczne i praktyczne środki w celu przystosowania miejsca pracy z uwzględnieniem niepełnosprawności, na przykład przystosowując pomieszczenia lub wyposażenie, czas pracy, podział zadań lub ofertę kształceniową lub integracyjną.
- 49 Ów motyw 20 zawiera jednak przykładowy katalog właściwych środków, które mogą mieć charakter fizyczny, organizacyjny lub edukacyjny, jako że art. 5 tej dyrektywy w świetle konwencji ONZ wskazuje na szeroką wykładnię pojęcia „racjonalnego usprawnienia” (zob. podobnie wyrok z dnia 10 lutego 2022 r., HR Rail, C-485/20, EU:C:2022:85, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 50 Należy bowiem uściślić, że w celu dokonania wykładni przepisów dyrektywy 2000/78 można powoływać się na postanowienia tej konwencji, a tym samym dyrektywę tę należy interpretować w miarę możliwości zgodnie z ową konwencją (wyrok z dnia 11 września 2025 r., Pauni, C-5/24, EU:C:2025:689, pkt 33 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 51 Stosownie do art. 2 akapit czwarty owej konwencji przez „racjonalne usprawnienie” należy rozumieć „konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania, nienakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnością możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami”.
- 52 Zawarte w motywie 20 dyrektywy 2000/78 odniesienie do przystosowania „miejsca pracy” należy rozumieć w ten sposób, że podkreśla ono priorytetowy charakter takiego przystosowania w świetle innych środków pozwalających na dostosowanie środowiska pracy osoby z niepełnosprawnością w celu umożliwienia jej pełnego i skutecznego uczestnictwa w życiu zawodowym na podstawie zasady równości z innymi pracownikami. Środki te mogą zatem obejmować wdrożenie przez pracodawcę środków umożliwiających tej osobie zachowanie zatrudnienia, takich jak przeniesienie na inne stanowisko pracy (wyrok z dnia 10 lutego 2022 r., HR Rail, C-485/20, EU:C:2022:85, pkt 41).
- 53 W myśl motywu 21 tej dyrektywy, aby ustalić, czy przyjęcie danych środków wiąże się z koniecznością nieproporcjonalnie wysokiego obciążenia, należy uwzględnić w szczególności związane z tym koszty finansowe i inne, rozmiar organizacji lub środki finansowe, którymi dysponują przedsiębiorstwa oraz możliwość pozyskania środków publicznych lub jakiegokolwiek innej pomocy.
- 54 Wobec tego pojęcie „racjonalnych usprawnień” w rozumieniu art. 5 omawianej dyrektywy należy rozumieć szeroko, jako usunięcie wszelkich barier, które mogą utrudniać osobom z niepełnosprawnością pełne i skuteczne uczestnictwo w życiu zawodowym na równych zasadach z innymi pracownikami (wyrok z dnia 21 października 2021 r., Komisja za zashtita ot diskriminatsia, C-824/19, EU:C:2021:862, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 55 Jednakże zgodnie z tym art. 5 „pracodawca podejmuje właściwe środki, z uwzględnieniem potrzeb konkretnej sytuacji”.

- 56 Jak podkreśla Komisja Europejska w swoich uwagach na piśmie, w celu wprowadzenia racjonalnych usprawnień niezbędnych do umożliwienia pracownikowi z niepełnosprawnością dostępu do pracy, wykonywania jej lub rozwoju zawodowego w rozumieniu wspomnianego art. 5 konieczne jest zatem poznanie konkretnych potrzeb właściwych sytuacji tego pracownika, a także trudności i przeszkód, jakie napotyka on w dostępie do pracy i jej wykonywaniu.
- 57 W tym kontekście z orzecznictwa Trybunału wynika, że w sytuacji gdy ze względu na zaistniałą niepełnosprawność pracownik staje się trwale niezdolny do zajmowania swojego stanowiska, przeniesienie go na inne stanowisko pracy może stanowić właściwy środek w ramach racjonalnych usprawnień w rozumieniu tego art. 5 dyrektywy, jeżeli zastosowanie go umożliwi temu pracownikowi zachowanie zatrudnienia oraz zapewnia mu pełne i skuteczne uczestnictwo w życiu zawodowym na zasadzie równości z innymi pracownikami (zob. podobnie wyrok z dnia 10 lutego 2022 r., HR Rail, C-485/20, EU:C:2022:85, pkt 41, 43).
- 58 Możliwość przeniesienia osoby z niepełnosprawnością na inne stanowisko pracy pojawia się tylko wtedy, gdy istnieje co najmniej jedno wolne stanowisko, które zainteresowany pracownik może objąć (wyrok z dnia 18 stycznia 2024 r., Ca Na Negreta, C-631/22, EU:C:2024:53, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 59 W niniejszej sprawie, zgodnie z art. 465 ust. 1 dekretu ustawodawczego nr 297 w związku z art. 6 ust. 2 CCNI, rozpatrzenie wniosków o mobilność w ramach prowincji poprzedza rozpatrzenie wniosków o mobilność między prowincjami.
- 60 Zgodnie z art. 21 ustawy nr 104/1992 pierwszeństwo w zakresie mobilności przyznaje się osobom z niepełnosprawnością, których stopień niezdolności do pracy przekracza dwie trzecie.
- 61 Prawdą jest, jak wynika z pkt 54–58 niniejszego wyroku, że pojęcie „racjonalnych usprawnień” w rozumieniu art. 5 dyrektywy 2000/78 należy rozumieć szeroko, jako obejmujące wszelkie środki, które pozwalają zaspokoić potrzeby osoby z niepełnosprawnością w konkretnej sytuacji.
- 62 Jednakże rozpatrywany w postępowaniu głównym system krajowy, taki jak przedstawiony w pkt 59 i 60 niniejszego wyroku, wydaje się przewidywać środki o charakterze generalnym i abstrakcyjnym, a zatem nie można przyjąć, że przewiduje on środki przyjęte w odniesieniu do danej osoby z niepełnosprawnością „z uwzględnieniem potrzeb konkretnej sytuacji” w rozumieniu tego art. 5.
- 63 Z postanowienia odsyłającego wynika bowiem, że pierwszeństwo w zakresie mobilności, przewidziane w tym systemie krajowym, przyznaje się zainteresowanym osobom w sposób automatyczny, w zależności od kategorii ich niepełnosprawności, w szczególności od stopnia ich niezdolności do pracy, bez konieczności uwzględniania w danym przypadku ich własnych potrzeb w konkretnej sytuacji.
- 64 Wynika z tego, że nie można przyjąć, iż to pierwszeństwo w dziedzinie mobilności wprowadza „racjonalne usprawnienia” w rozumieniu art. 5 dyrektywy 2000/78, czego zbadanie należy jednak do sądu odsyłającego.
- 65 W świetle powyższych rozważań odpowiedź na pytanie pierwsze jest następująca: art. 5 dyrektywy 2000/78 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie uregulowaniom krajowym ustanawiającym system mobilności zawodowej i terytorialnej, który przyznaje pierwszeństwo w zakresie mobilności niektórym nauczycielom z niepełnosprawnością poprzez

przyznanie pierwszeństwa działaniom w zakresie mobilności w ramach prowincji nad działaniami w zakresie mobilności między prowincjami, ponieważ system ten, ze względu na to, że nie uwzględnia potrzeb osób z niepełnosprawnością w konkretnych sytuacjach, nie wchodzi w zakres pojęcia „racjonalnych usprawnień” w rozumieniu tego przepisu.

W przedmiocie pytania drugiego

- 66 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 2 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2000/78 należy interpretować w ten sposób, że krajowy system mobilności zawodowej i terytorialnej, który przyznaje pierwszeństwo w zakresie mobilności niektórym nauczycielom z niepełnosprawnością w stosunku do nauczycieli, którzy nie mają niepełnosprawności, przyznając jednocześnie pierwszeństwo działań w zakresie mobilności w ramach prowincji przed działaniami w zakresie mobilności między prowincjami, stanowi dyskryminację pośrednią w rozumieniu tego przepisu na niekorzyść nauczycieli, którzy zwrócili się o przeniesienie do innej prowincji, która to dyskryminacja nie może być uzasadniona celem zapewnienia mobilności nauczycieli na całym terytorium krajowym w celu rozpoczęcia roku szkolnego.
- 67 Na wstępie należy przypomnieć, że owa dyrektywa konkretyzuje, w obszarze objętym zakresem jej zastosowania, ogólną zasadę niedyskryminacji zapisaną w art. 21 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „Kartą”), która zakazuje wszelkiej dyskryminacji, w tym – między innymi – ze względu na niepełnosprawność. Ponadto art. 26 Karty stanowi, że Unia uznaje i szanuje prawo osób z niepełnosprawnością do korzystania ze środków mających zapewnić im samodzielność, integrację społeczną i zawodową oraz udział w życiu społeczności (wyrok z dnia 11 września 2025 r., Pauni, C-5/24, EU:C:2025:689, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 68 Zgodnie z art. 2 ust. 1 wspomnianej dyrektywy do jej celów „zasada równego traktowania” oznacza brak jakichkolwiek form bezpośredniej lub pośredniej dyskryminacji ze względu między innymi na niepełnosprawność. Ponadto z art. 2 ust. 2 lit. b) wynika, że do celów tego ust. 1 dyskryminacja pośrednia występuje, gdy pozornie neutralny przepis, kryterium lub praktyka mogą doprowadzić do szczególnie niekorzystnej sytuacji dla osób z daną niepełnosprawnością w porównaniu z innymi osobami.
- 69 W tym kontekście należy uściślić, że niekorzystne traktowanie ze względu na niepełnosprawność nie jest sprzeczne z ochroną ustanowioną w dyrektywie 2000/78, o ile nie stanowi dyskryminacji w rozumieniu art. 2 tej dyrektywy. Pracownik z niepełnosprawnością objęty zakresem podmiotowym stosowania tej dyrektywy musi bowiem podlegać ochronie przed jakąkolwiek dyskryminacją w stosunku do pracownika, który nie jest niepełnosprawny. Należy zatem zbadać, czy uregulowania krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym mogą, w odniesieniu do tych dwóch kategorii pracowników, stanowić pośrednią dyskryminację osób z niepełnosprawnością (zob. podobnie wyrok z dnia 11 września 2025 r., Pauni, C-5/24, EU:C:2025:689, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 70 Wobec tego do sądu odsyłającego należy dokonanie oceny, w świetle okoliczności rozpatrywanych w postępowaniu głównym, czy mające zastosowanie uregulowania krajowe mogą doprowadzić do „szczególnie niekorzystnej sytuacji” dla pracowników z niepełnosprawnością w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. b) wspomnianej dyrektywy.
- 71 W tym względzie należy zauważyć, że ani z zawartego w tym przepisie pojęcia „szczególnie niekorzystnej sytuacji”, ani z innych zawartych w nim wyjaśnień nie wynika, że taka niekorzystna sytuacja występuje jedynie w przypadku poważnego, rażącego i szczególnie istotnego przypadku

- nierówności. Pojęcie to należy rozumieć w ten sposób, że to szczególnie osoby chronione tą dyrektywą, w tym pracownicy z niepełnosprawnością, znajdują się w niekorzystnej sytuacji ze względu na kwestionowane przepis, kryterium lub praktykę (wyrok z dnia 11 września 2025 r., Pauni, C-5/24, EU:C:2025:689, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 72 Tak więc istnienie takiej szczególnie niekorzystnej sytuacji mogłoby zostać stwierdzone w szczególności wtedy, gdyby udowodniono, że ten przepis, to kryterium lub ta praktyka wpływają negatywnie na znacznie większy odsetek pracowników z niepełnosprawnością w stosunku do pracowników, którzy nie mają niepełnosprawności (wyrok z dnia 11 września 2025 r., Pauni, C-5/24, EU:C:2025:689, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 73 Należy jednak stwierdzić, że z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, nie wynika, by uregulowania krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym stawiały C.M. w niekorzystnej sytuacji związanej z jej niepełnosprawnością w porównaniu z nauczycielami, którzy nie mają niepełnosprawności.
- 74 Jak bowiem podnosi Komisja w uwagach na piśmie, wydaje się, że wprost przeciwnie – C.M. znajduje się w sytuacji co najmniej korzystnej w stosunku do nauczycieli, którzy nie mają niepełnosprawności, ponieważ przysługuje jej pierwszeństwo w zakresie mobilności przyznane przez uregulowania krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym, podczas gdy nie przysługuje ono w żaden sposób owym nauczycielom, ponieważ mogą oni kandydować na wolne stanowiska jedynie po uwzględnieniu wszystkich wniosków priorytetowych.
- 75 Ponadto wszyscy nauczyciele, niezależnie od tego, czy mają niepełnosprawność, czy nie, którzy ubiegają się o przeniesienie między prowincjami, odczuwają negatywne skutki zasady, zgodnie z którą rozpatrywanie wniosków o mobilność w ramach prowincji poprzedza rozpatrywanie wniosków o mobilność między prowincjami, ponieważ po rozpatrzeniu wniosków o mobilność w ramach prowincji liczba stanowisk dostępnych w celu uwzględnienia wniosków o przeniesienie między prowincjami znacznie się zmniejsza.
- 76 W związku z tym nie można przyjąć, że uregulowania krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym powodują dla C.M. „szczególnie niekorzystną sytuację” w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2000/78 w porównaniu z nauczycielami, którzy nie mają niepełnosprawności, ani w konsekwencji, że ustanawiają odmienne traktowanie pośrednio ze względu na niepełnosprawność w rozumieniu tego przepisu.
- 77 W braku takiej „szczególnie niekorzystnej sytuacji” nie ma zatem potrzeby badania, czy uregulowanie to może być uzasadnione celem zapewnienia mobilności nauczycieli na całym terytorium krajowym w kontekście rozpoczęcia roku szkolnego ani czy środki służące osiągnięciu tego celu są właściwe i konieczne zgodnie z art. 2 ust. 2 lit. b) ppkt (i) tej dyrektywy.
- 78 Niemniej należy zauważyć, że w uwagach na piśmie Komisja podnosi, iż o ile uregulowania krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym stanowią działanie pozytywne w rozumieniu art. 7 wspomnianej dyrektywy, o tyle wprowadzają one odmienne traktowanie w zależności od niepełnosprawności zainteresowanych osób. Zgodnie z art. 13 ust. 1 pkt I CCNI osobom niewidomym i leczonym hemodializami przysługuje w zakresie mobilności „bezwzględny” priorytet w tym znaczeniu, że pierwszeństwo to dotyczy zarówno wniosków o mobilność w ramach prowincji, jak i wniosków o mobilność między prowincjami. Natomiast zgodnie z art. 13 ust. 1 pkt III CCNI osoby z niepełnosprawnością, których stopień niezdolności do pracy przekracza dwie trzecie, mają jedynie tak zwany priorytet „względny”, ponieważ obejmuje on

wyłącznie wnioski o mobilność w ramach prowincji. Należy jednak stwierdzić w tym względzie, że sąd odsyłający nie przedstawił konkretnych informacji pozwalających na rozpatrzenie kontekstu lub powodów służących za podstawę owego wynikającego z tych przepisów rozróżnienia między różnymi kategoriami osób z niepełnosprawnością.

- 79 W tym względzie należy przypomnieć, że zasada równego traktowania ustanowiona w dyrektywie 2000/78 ma na celu ochronę pracownika z niepełnosprawnością w rozumieniu tej dyrektywy przed jakąkolwiek dyskryminacją ze względu na tę niepełnosprawność nie tylko w porównaniu z pracownikami, którzy nie mają niepełnosprawności, lecz również w porównaniu z innymi pracownikami dotkniętymi niepełnosprawnością (wyrok z dnia 26 stycznia 2021 r., Szpital Kliniczny im. dra J. Babińskiego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Krakowie, C-16/19, EU:C:2021:64, pkt 36).
- 80 W sytuacji gdy pracownik jest bowiem mniej przychylnie traktowany niż inny z pracowników jest, był lub byłby traktowany w porównywalnej sytuacji a w świetle wszystkich istotnych okoliczności sprawy okazuje się, że przyczyną tego nieprzychylnego traktowania jest niepełnosprawność tego pierwszego pracownika, ponieważ traktowanie to opiera się na kryterium nierozzerwalnie związanym z niepełnosprawnością, takie traktowanie jest sprzeczne z zakazem bezpośredniej dyskryminacji ustanowionym w art. 2 ust. 2 lit. a) omawianej dyrektywy (wyrok z dnia 26 stycznia 2021 r., Szpital Kliniczny im. dra J. Babińskiego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Krakowie, C-16/19, EU:C:2021:64, pkt 48).
- 81 Ponadto Trybunał orzekł, że dyskryminacja bezpośrednia ze względu na jedną z przyczyn określonych, podobnie jak niepełnosprawność, w art. 1 dyrektywy 2000/78, może być uzasadniona na podstawie art. 2 ust. 5 lub art. 7 tej dyrektywy (zob. podobnie wyrok z dnia 22 stycznia 2019 r., Cresco Investigation, C-193/17, EU:C:2019:43, pkt 52).
- 82 Z orzecznictwa Trybunału wynika, że ewentualne uzasadnienie należy zbadać w świetle celu realizowanego przez dane uregulowania (zob. podobnie wyrok z dnia 22 stycznia 2019 r., Cresco Investigation, C-193/17, EU:C:2019:43, pkt 54, 66).
- 83 Tymczasem w niniejszej sprawie w braku wystarczających informacji co do celu realizowanego przez uregulowania krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym Trybunał nie jest w stanie, po pierwsze, wypowiedzieć się w przedmiocie porównywalnego charakteru sytuacji różnych kategorii osób z niepełnosprawnością w rozumieniu orzecznictwa, o którym mowa w pkt 80 niniejszego wyroku. Po drugie, z tego samego powodu Trybunał nie jest również w stanie ocenić, czy takie uregulowania mogą być uzasadnione na podstawie przepisów, o których mowa w pkt 81 tego wyroku.
- 84 W świetle powyższych rozważań na pytanie drugie należy odpowiedzieć, iż art. 2 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2000/78 należy interpretować w ten sposób, że krajowy system mobilności zawodowej i terytorialnej, który przyznaje pierwszeństwo w zakresie mobilności niektórym nauczycielom z niepełnosprawnością w stosunku do nauczycieli, którzy nie mają niepełnosprawności, i jednocześnie przyznaje pierwszeństwo działań w zakresie mobilności w ramach prowincji przed działaniami w zakresie mobilności między prowincjami, nie stanowi dyskryminacji pośredniej w rozumieniu tego przepisu na niekorzyść nauczycieli, którzy zwrócili się o przeniesienie do innej prowincji.

W przedmiocie kosztów

- 85 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziesiąta izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 5 dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy**

należy interpretować w ten sposób, że:

nie stoi on na przeszkodzie uregulowaniom krajowym ustanawiającym system mobilności zawodowej i terytorialnej, który przyznaje pierwszeństwo w zakresie mobilności niektórym nauczycielom z niepełnosprawnością poprzez przyznanie pierwszeństwa działaniom w zakresie mobilności w ramach prowincji nad działaniami w zakresie mobilności między prowincjami, ponieważ system ten, ze względu na to, że nie uwzględnia potrzeb osób z niepełnosprawnością w konkretnych sytuacjach, nie wchodzi w zakres pojęcia „racjonalnych usprawnień” w rozumieniu tego przepisu.

- 2) Artykuł 2 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2000/78**

należy interpretować w ten sposób, że:

krajowy system mobilności zawodowej i terytorialnej, który przyznaje pierwszeństwo w zakresie mobilności niektórym nauczycielom z niepełnosprawnością w stosunku do nauczycieli, którzy nie mają niepełnosprawności, przyznając jednocześnie pierwszeństwo działań w zakresie mobilności w ramach prowincji przed działaniami w zakresie mobilności między prowincjami, nie stanowi dyskryminacji pośredniej w rozumieniu tego przepisu na niekorzyść nauczycieli, którzy zwrócili się o przeniesienie do innej prowincji.

Podpisy